

МІСТО ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

© 2019 РОМАНОВСЬКА Ю. А.

УДК 911.375 : 005.332.5
JEL Classification: B50; R19; E20; E65; R50

Романовська Ю. А.

Місто як об'єкт соціально-економічної безпеки

Україна є країною з високим рівнем урбанізації, про що свідчить виконаний опис урбанізаційних тенденцій в країні та їхніх результатів, що зумовлює важливість дослідження міста (урбогеосистеми) у різноманітних аспектах. Водночас одним із напрямів розвитку економічної безпекології мезорівня є завершення архітектоники об'єктів соціально-економічної безпеки, основу якої мають становити елементи структури соціально-економічної системи регіону – регіон, місто, селище тощо. Місто є об'єктом дослідження, природу виникнення, еволюцію та особливості розвитку якого описано у сучасних теоріях містоутворення, і який розглядається в межах різних підходів (суспільного, економічного, соціального, комунікаційного, коопераційного), положення котрих мають стати засадничими у дослідженні соціально-економічної безпеки міста (у вивченні її природи, в оцінюванні та забезпеченні). Вивчення нового об'єкта соціально-економічної безпеки – міста (урбогеосистеми) необхідно починати зі з'ясування змістового навантаження категорії «місто». У статті надано висновки за результатами аналізу наявних визначень змісту категорії «місто», на підставі яких зміст досліджуваної категорії розкрито у широкому та вузькому розумінні з використанням концептів людиноцентричної концепції розвитку суспільства. Надано ознаки для конкретизації родового поняття «місто». Показано, що урбогеосистема як основа міської системи має складну структуру, надзвичайно чутлива до впливу зовнішнього середовища, надано її призначення, виконувані функції та наслідки функціонування.

Ключові слова: економічна безпекологія мезорівня, категорія, соціально-економічна безпека, об'єкт, місто, урбогеосистема, ознака, функція, структура.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-3-171-177>

Табл.: 1. Бібл.: 20.

Романовська Юлія Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (вул. Соборна, 87, Вінниця, 21050, Україна)

E-mail: bogdana32rom@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1099-0787>Researcher ID: <http://www.researcherid.com/C-7369-2018>

УДК 911.375 : 005.332.5

JEL Classification: B50; R19; E20; E65; R50

Романовская Ю. А. Город как объект социально-экономической безопасности

Украина является страной с высоким уровнем урбанизации, о чем свидетельствует выполненное описание урбанизационных тенденций в стране и их результатов, что обуславливает важность исследования города (урбогеосистемы) в различных аспектах. Одновременно одним из направлений развития науки об экономической безопасности мезоуровня является завершение архитектуры объектов социально-экономической безопасности, основу которой должны составлять элементы структуры социально-экономической системы региона – регион, город, поселок и т. д. Город является объектом исследования, природа возникновения, эволюция и особенности развития которого описаны в современных теориях градообразования, и который рассматривается в рамках различных подходов (общественного, экономического, социального, коммуникационного, кооперационного), положения которых должны стать основополагающими в исследовании социально-экономической безопасности города (в изучении ее природы, в оценивании и обеспечении). Изучение нового объекта социально-экономической безопасности – города (урбогеосистемы) необходимо начинать с выяснения смысловой нагрузки категории «город». В статье приведены выводы по результатам анализа имеющихся определений содержания категории «город», на основании которых содержание исследуемой категории раскрыто в широком и узком смысле с использованием концептов человекоцентрической концепции развития общества. Представлены признаки для конкретизации родового понятия «город». Показано, что урбогеосистема

UDC 911.375 : 005.332.5

JEL Classification: B50; R19; E20; E65; R50

Romanovska Y. A. City as an Object of Socio-Economic Security

Ukraine is a country with a high level of urbanization, as evidenced by the presented description of urbanization trends in the country and their effect, which makes the study of the city (urban geosystem) important in terms of various aspects. At the same time, one of the directions in the development of the science of economic security at the meso level is the completion of the architectonics of objects of socio-economic security, the basis of which should be elements of the structure of the socio-economic system of the region – region, city, village, etc. The city is the object of study, the nature of origin, evolution and development features of which are described in modern theories of city formation. It is considered in the framework of various approaches (social, economic, social, communication, cooperative), the provisions of which should become the basis for investigating (studying the nature, evaluating and ensuring) socio-economic security of the city. The study of a new object of socio-economic security – the city (urban geosystem) should begin with clarifying the semantic load of the category “city”. Based on the analysis of the existing definitions of the content of the category “city”, there made conclusions that allowed to disclose the content of the studied category in its wide and narrow sense using the concepts of a human-centric idea of the development of society. The features for specifying the generic concept of “city” are presented. It is shown that the urban geosystem, as the basis of the urban system, has a complex structure and is extremely sensitive to the influence of the external environment. Furthermore, its purpose, functions and consequences of functioning are described.

как основа городской системы имеет сложную структуру, чрезвычайно чувствительна к воздействию внешней среды, показано ее назначение, выполняемые функции и последствия функционирования.

Ключевые слова: наука об экономической безопасности мезоуровня, категория, социально-экономическая безопасность, объект, город, урбогеосистема, признак, функция, структура.

Табл.: 1. Библ.: 20.

Романовская Юлия Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, Винницкий торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета (ул. Соборная, 87, Винница, 21050, Украина)

E-mail: bogdana32rom@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1099-0787>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/C-7369-2018>

Keywords: science of economic security at the meso level, category, socio-economic security, object, city, urban geosystem, feature, function, structure.

Tabl.: 1. Bibl.: 20.

Romanovska Yuliia A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Vinnitsa Institute of Trade and Economy of Kyiv National University of Trade and Economy (87 Soborna Str., Vinnytsya, 21050, Ukraine)

E-mail: bogdana32rom@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1099-0787>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/C-7369-2018>

Вступ. Соціально-економічна безпека регіонів в Україні на сучасному етапі набуває все більшого значення, оскільки бюджетна децентралізація, що проводиться, виводить на перший план самоорганізацію регіонів, сприяє розвитку самоврядування, посиленню самостійності у розв'язанні економічних і соціальних проблем мезорівня завдяки детальнішому знанню особливостей регіону, про що, зокрема, свідчить досвід країн Європи.

Регіон у сучасній економічній безпекології мезорівня виступає основним об'єктом соціально-економічної безпеки. Найчастіше регіоном вважається основна адміністративна одиниця країни – область, хоча можливе й інше сприйняття регіону: наприклад, як місцевості, для якої характерні певні специфічні умови проживання населення, як умовно відособленої організаційної частини країни, яка склалася географічно й історично, як культурно-історичної території (наприклад, в Україні – це Буковина, Гуцульщина, Поділля, Полісся, Карпати, Волинь, Слобожанщина й ін.).

Але регіон як адміністративна одиниця країни є соціально-економічною системою з достатньо складною структурою: в ній є такі елементи, як райони, міста, селища, об'єднані територіальні громади та ін. Тому одним з напрямів розвитку економічної безпекології мезорівня є конкретизація об'єктів соціально-економічної безпеки шляхом ідентифікації як її об'єктів елементів структури соціально-економічної системи регіону. Тобто архітектоніка об'єктів соціально-економічної безпеки мезорівня має вибудовуватися за принципом ієрархічності: регіон – складові регіону. За цим принципом ієрархізацію об'єктів в економічній безпекології мезорівня остаточно не побудовано, а тому архітектоніка об'єктів є незавершеною, про що свідчить, наприклад, відсутність юридичного статусу у поняття «соціально-економічна безпека регіону», «соціально-економічна безпека міста» у законодавчій базі України (на відзнаку від інших видових понять безпеки). Саме ідентифікація таких об'єктів соціально-економічної безпеки як місто, район та ін. сприятиме цій завершеності.

Вивчення соціально-економічної безпеки міста є актуальним не лише з позиції побудови архітектоніки об'єктів в економічній безпекології мезорівня. Результати такого дослідження мають і практичну цінність: вони можуть бути враховані при подальшому розподілі повноважень між державним і регіональним управлінням, при

розробленні генеральних планів розвитку міст країни, соціальних програм та інших документів, спрямованих на підвищення рівня якості життя населення.

Аналіз результатів попередніх досліджень. Місто є найважливішим елементом просторової соціально-економічної системи суспільства. Місто як самостійний об'єкт дослідження описано у сучасних теоріях (починаючи з класичної чикагської школи – місто як виробник урбаністичних знань до міста як екосистеми) [1, с. 41–133], досліджено окремі функції міста [2] та його естетику [3]. Проте увага до міста як соціально-економічної системи (урбогеосистеми) у сучасних дослідженнях регіоналістики поки ще є дуже незначною, причому у всіх контекстах. Не є винятком і така система наукових знань, як економічна безпекологія мезорівня, в якій місто як об'єкт соціально-економічної безпеки практично не розглядається. Актуальність вивчення утворення, функціонування та розвитку урбогеосистем посилюється у світлі реформи децентралізації, що проводиться в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення нового об'єкта соціально-економічної безпеки – міста (урбогеосистеми) необхідно починати зі з'ясування змістового навантаження категорії «місто», тлумачення змісту якої є не таким однозначним, як здається на перший погляд. Результатом цього має стати визначення змісту цієї категорії у контексті соціально-економічної безпеки міста. Категорію «місто» – сучасну урбогеосистему – не можна визнати достатньою мірою вивченою, хоча розвиток міст є однозначною ознакою яскраво виражених позитивних тенденцій в країні. Є певні підстави стверджувати, що українська наукова школа з регіоналістики пройшла повз феномена функціонування та розвитку урбогеосистем, сприйняла апріорі поняття «місто» без його належного вивчення. Адаже у сучасних публікаціях вітчизняних дослідників знайшли відображення лише окремі аспекти функціонування та розвитку урбогеосистем [3–5], проте системності такі дослідження поки ще не набули.

Метою статті є розкриття змісту категорії «місто» у контексті визнання урбогеосистеми об'єктом соціально-економічної безпеки.

Викад основного матеріалу. Міста, що є результатом тривалих урбанізаційних процесів у світі, у сучасних умовах відіграють все більш значущу роль в економіці кра-

їни, адже саме тут переважною мірою зосереджено її промисловий і науково-технічний потенціали, фінансові та товарні ринки, формуються рішення, які визначають вектори соціально-економічного розвитку регіонів та України в цілому.

Визнання важливості міст у розвитку національних економік зумовило виникнення (1978 р.) та тривале виконання Програми ООН щодо населених пунктів (ООН-Хабітат), відповідно до якої діяльність міського керівництва має бути спрямована на забезпечення сталого розвитку населених пунктів, прийнятної якості життя населення при збереженні довкілля [6].

Україна є країною з високим рівнем урбанізації, що, власне, і зумовлює увагу до міста як об'єкта дослідження у кількох науках. Велика частина населення України є мешканцями міст: за даними Держкомстату України, ступінь урбанізації у наш час становить майже 70 %, хоча динаміка швидкості урбанізації є від'ємною (- 0,33 % на рік за оцінками з 2015–2020 рр.) [7].

В Україні міська мережа є досить гармонійною. В Україні компактне поселення чисельністю більше 10 тисяч мешканців автоматично визнається містом. Міста з населенням нижчим за 10 тисяч осіб, по суті, не є містами у європейському розумінні цього слова, а урбанізованими територіями [7]. Станом на 01.01.2017 р. в Україні налічувалося 433 міста (без міст АР Крим), з яких:

- 6 є найбільшими («глобальними») містами (без м. Києва) з населенням понад 500 тисяч осіб, в яких мешкає близько 5,56 млн осіб;
- у 37 містах чисельність населення становить понад 100 тисяч (мешкає близько 9,32 млн осіб);
- у 33 містах чисельність населення становить від 50 до 100 тисяч осіб (мешкає близько 1,06 млн жителів);
- у 82 малих містах мешкає майже 2,15 млн жителів (до них належать і міста районного значення) [8].

Отже, більшість міського населення України мешкає у великих і середніх містах, розміщення яких є досить раціональним, що робить публічні, соціальні, побутові, освітні, культурні та інші послуги (у тому числі і мешканцям сільських поселень) доступними на всій території країни. Тому роль міст, що мають статус адміністративного центру (обласного або районного), в Україні є традиційно високою, адже саме в них зосереджено діяльність підприємств з різноманітними видами діяльності, робота на яких надає можливість мешканцям міст отримувати із заданою регулярністю заробітну плату.

Розміщення міст обласного підпорядкування в областях України є досить нерівномірним (так, у Львівській області розташовано найбільшу кількість таких міст – 44, які переважною мірою є малими), а міста обласного підпорядкування суттєво різняться за чисельністю населення (традиційним є наданий у [8] приклад таких міст – Кривий Ріг (майже 600 тисяч населення) і Моршин (близько 7 тисяч мешканців).

Урбанізаційні процеси у сучасній Україні загалом перебігають за світовими тенденціями, але одночасно мають і свої особливості, серед яких необхідно звернути увагу на такі:

- урбанізація відбувається на фоні депопуляції населення країни;
- спостерігається міграція населення з малих міст до великих;
- найактивніше зростання населення міст відбувається на заході, півдні та в центрі України завдяки продовженню індустріалізації, розвитку сфери послуг та курортного господарства, міграції населення з сільської місцевості, пошуку сприятливих кліматичних умов (на півдні). Індустріальні міста сходу (особливо Донбасу), навпаки, інтенсивно втрачають населення навіть в економічно привабливих містах через близькість загрозливої сусідньої країни, закриття промислових підприємств, відсутність серйозних інвестицій у промисловість та інші галузі національної економіки, складний екологічний стан [9];
- останнім часом активізувалося нове, постіндустріальне агломерування, результатом чого є утворення агломерацій (посилення зв'язків між найбільшими містами та прилеглою до них територією на основі трудових міграцій, спільних ринків праці, землі, фінансових ресурсів тощо). Найскравішими прикладами агломерацій нового типу є Київська, Харківська, до певної міри Одеська, Львівська області. Субурбанізаційний відтік заможного населення у приміську зону, будівництво котеджних містечок і реорганізація прилеглих до міста сіл сприяють виникненню агломеративних форм навіть біля набагато менших міст і у традиційно сільських регіонах (Вінниця, Тернопіль, Житомир), хоча повноцінними міськими агломераціями в класичному розумінні вони не є [9];
- міста в Україні є «двигунами» зростання економіки країни, в них обсяг виробництва є вищим в абсолютному та подушевому вимірі, в них сприятливішими є умови для праці, навчання, лікування, побуту та відпочинку. Але одночасно зі зростанням чисельності населення зростають складність міських систем життєдіяльності, антропогенні навантаження міста на природничо-антропогенну систему, збільшується масштаб споживання енергетичних ресурсів, зменшується розмаїття природного й урбанізованого ландшафтів.

Ідентифікація міста як об'єкта соціально-економічної безпеки і його дослідження у такому статусі безпосередньо пов'язано з людиноцентричною концепцією розвитку суспільства, що значно актуалізувалася останнім часом, та її практичним утіленням на місцевому рівні, зокрема у містах [10].

Людиноцентризм виходить з того, що резерви розвитку економіки, політики, культури слід шукати в самій людині, розвитку її свідомості і духовного капіталу, для чого необхідне створення відповідних умов, до яких, зокрема, належить соціально-економічна безпека певним чином оформлених місць, де проживає людина [11].

Основними концептами людиноцентризму є:

- людський вимір економіки та політики, екологічної етики, моралі ненасильства;

- діалог і толерантність як імперативи людських відносин, «позитивного екзистенціалізму», «соціального прагматизму», орієнтація на реальні проблеми і турботи людини;
- поєднання індивідуальних і групових, колективних, соціальних, національних та загальноцивілізаційних інтересів;
- визнання пріоритетності гідності особи, її свободи ідеалів, соціальної справедливості [12, с. 256].

Ці концепти слугують фундаментом формування культури, економіки, мислення, життєдіяльності соціальної організації суспільства, регулювання суспільних відносин, що сприяє досягненню у суспільстві стабільності, порядку, злагоди шляхом гуманізації відносин між різними суб'єктами і визначає основним суб'єктом міста людину, що означає:

- дотримання закону на всіх рівнях;
- здійснення влади з дозволу тих, «ким керують»;
- утвердження гуманізму у всіх сферах суспільно-політичного буття, що становить соціоінтегративний чинник у становленні політичного організму країни як єдиного соціального цілого [13].

Дослідження соціально-економічної безпеки міста має виходити, з одного боку, з відповідного розуміння його утворення та розвитку, особливостей його природи, а з іншого – з розуміння природи соціально-економічної безпеки цієї урбогеосистеми.

Місто є складною формою розселення населення, проживання і спілкування людей, концентрації фізичних та інтелектуальних зусиль, що створило людство [14], що зумовило його об'єктність у багатьох науках (економіка, географія, соціологія, антропологія, історія, політологія та ін.).

Міста виникли як відповідь на певні потреби суспільства, змінювалися та ускладнювалися відповідно до змін потреб суспільства [15, с. 5]. Відповідно до цієї зміни трансформувалися погляди на зміст категорії «місто» завдяки його розгляду в межах різних підходів (суспільного, економічного, соціального, комунікаційного, коопераційного [16]) з використанням певних критеріїв (докладно цей процес трансформації розглянуто у [14; 17]).

Результати аналізу наявних найпоширеніших тлумачень змісту категорії «місто» послугували підставою таких висновків:

- вичерпного, теоретично та методологічно бездоганного визначення категорії «місто» поки ще не існує, практично всім наявним визначенням притаманні обмеженість, незавершеність, часто спрощеність, ненаповненість форми відповідним змістом;
- навіть найпоширеніші тлумачення мають суттєві відмінності, що слід вважати наслідком великої кількості характерних ознак міста й ступеня висвітлення їхніх специфікацій;
- розмаїття тлумачень розподіляється за кількома підходами, в яких тлумачення визначаються імперативними поняттями, з використанням яких дослідники намагаються відобразити суттєві властивості, зв'язки та відношення міста;

- набір використовуваних імперативних понять для тлумачення змісту категорії «місто» залежить від вибраної галузі наук, а в її межах – від вибраного підходу, що містить основні суттєві та необхідні, на погляд дослідника, ознаки категорії «місто», які часто не укладаються в одне визначення. Наприклад в демографії місто розглядається як група населення, розміщена в ареалі зі специфічними соціально-економічними і культурними умовами відтворення [18, с. 18], а в економіці – як просторове суспільне утворення, де зосереджена суспільно корисна діяльність людей в будь-яких формах (крім сільського господарства), організована у вигляді господарсько-будівельного комплексу, розрахованого на обслуговування побуту і діяльності населення [19, с. 98];
- за епістемологічним контекстуалізмом наявні тлумачення змісту категорії «місто» є легітимними та придатними для використання у певній науковій галузі за наявності чітко визначеного підходу, що створює підстави для використання у проблематиці міста контекстуального підходу, який дозволяє поглибити дослідження проблематики досліджень, де об'єктом виступає місто;
- численність тлумачень сутності категорії «місто» є підстави визнати навіть позитивним завдяки забезпеченню багатоаспектності, багатоплановості проблемного поля дослідження.

Поняття «місто» є родовим, а тому і не може мати однозначний зміст, його необхідно конкретизувати за допомогою відповідних ознак, найпоширеніші з яких показано у табл. 1:

- статистичні (кількість населення) [14];
- містобудівні (характер забудов промислового і громадського призначення) [14];
- соціально-демографічні (особливості взаємодії соціальних груп) [14];
- статус міста (адміністративне призначення);
- наявність та рівень розвитку;
- «вік» міста;
- орієнтація економічної складової міста;
- морфотип (типологічна одиниця диференціації міського середовища) забудови міста;
- кон'юнктура ринку нерухомості;
- екологічна ситуація;
- спрямованість економічної бази міста.

Принципово характеристичний опис будь-якого міста можна надати з використанням наведених у табл. 1 ознак. Такий опис міста слугує необхідною вихідною посилкою, одним з концептів формулювання визначення поняття «соціально-економічна безпека міста», адже точність формулювання об'єкта дослідження має велике значення у будь-якій науці.

За результатами аналізу сучасних поглядів, враховуючи різні види та типи міст, що виділяються за наданими ознаками, зміст категорії «місто» слід визначати у широкому та вузькому розумінні.

У широкому розумінні зміст категорії «місто» розкрито у [14]. Його уточнення дозволило сформулювати

Упорядкування міст у міській мережі України

Ознака	Види міст
Статус міста (адміністративне призначення)	▪ «глобальні» міста, які частково виконують окремі столичні функції; ▪ міста, що виконують роль обласних центрів; ▪ міста обласного значення; ▪ міста, що виконують роль районних центрів; ▪ міста районного значення; ▪ селища міського типу
Чисельність населення	▪ надвеликі міста (понад 1 млн населення); ▪ великі міста (понад 100 тис. населення); ▪ середні міста (50–100 тисяч); ▪ малі міста (до 50 тисяч)
Наявність і рівень розвитку	▪ міста з активним розвитком; ▪ міста з уповільненим розвитком; ▪ депресивні міста; ▪ вмираючі міста
«Вік» міста	▪ старі міста; ▪ молоді міста; ▪ міста середнього «віку»
Орієнтація економічної складової міста	▪ індустріальні міста; ▪ міста-курорти
Морфотип забудови міста	▪ міста, де переважає малоетажна розріджена забудова; ▪ міста, де переважає малоетажна периметральна забудова з високою щільністю; ▪ міста, де переважає сучасна периметральна-компактна забудова (житлові комплекси); ▪ міста, де переважає різноетажна забудова
Кон'юнктура ринку нерухомості (динаміка цін, кількості угод, виду ринку продавця або покупця)	▪ міста з динамічним ринком; ▪ міста з повільним ринком; ▪ міста із застиглим ринком
Екологічна ситуація	▪ міста зі складною екологічною ситуацією; ▪ міста зі прийнятною екологічною ситуацією; ▪ міста зі сприятливою екологічною ситуацією
Спрямованість економічної бази міста	▪ міста з переважанням містоутворюючих галузей (місце міста у суспільному поділі праці, значення економіки міста для економіки держави); ▪ міста з переважанням містообслуговуючих галузей

Джерело: складено автором

визначення в такий спосіб: місто – це людське поселення з чітко визначеною територією, де розміщено об'єкти системи інфраструктур (виробничої, транспортної, енергетичної, соціальної, освітньої, лікувальної, культурної та відпочинку), функціонування яких спрямовано на задоволення різноманітних потреб населення, суб'єктів господарювання, регіону та держави загалом.

Зміст категорії «місто» у широкому розумінні слугує підставою визначення змісту поняття «місто» у вузькому розумінні – стосовно конкретного виду та типу міста (наприклад, «мале місто» або «індустріальне місто»).

З позиції системного підходу, спрямованого на теоретичне розгортання знання, формування і розвиток специфічних предметів наукового дослідження, місто є складною керованою відкритою соціально-економічною системою – урбогеосистемою, здатною до самоорганізації та саморегулювання за рахунок соціальної взаємодії її елементів, дисипативною, з нерівноважністю процесів, що в ній перебігають.

Урбогеосистема – це основа міської системи, що, крім природних компонентів, містить ще техногенні та соціальні компоненти, системне утворення, що знаходиться у певній точці географічного простору, в якому сукупність архітектурно-будівельних об'єктів взаємопов'язана з порушеними природничими екосистемами [2].

За В. П. Кучерявим, урбогеосистема (міська система) є функцією трьох основних підсистем – природної, соціальної та технічної, на формування яких впливають різноманітні чинники: абіотичні (рельєф, клімат, водний режим), біотичні (рослинний покрив, фауна, мікроорганізми), техногенні (збудова, інфраструктура, транспортна мережа тощо), соціальні (суспільна організація, спосіб життя, традиції тощо) [20, с. 23].

У сучасній науковій літературі з геоecології існують й інші погляди на структуру урбогеосистеми, в якій переважно мірою виділяють такі підсистеми:

- населення;
- потенціал міста (виробничий, інфраструктурний, природний, інвестиційний, інноваційний);

- економічна база;
- системи життєзабезпечення (соціальна, побутова, транспортна, освітня, обслуговуюча підсистеми).

Множинність поглядів на структуру урбогеосистеми пояснюється різними позиціями дослідників, а також розмаїттям взаємозв'язків її підсистем та елементів у підсистемах (просторові та функціональні взаємозв'язки).

Урбогеосистема є функціональною, тобто виконує низку функцій, до найголовніших з яких належать:

- містобудівна;
- комунікаційна;
- просторова диференціація благоустрою життя населення [2];
- креативна (у місті розташовано креативні та культурні індустрії). Проблема креативності урбогеосистеми є одним з важливих напрямів геоекології, її розв'язання суттєвим чином сприяє розвитку міста.

Урбогеосистема за низкою аспектів надзвичайно чутлива до впливу зовнішнього середовища, а її функціонування здатне породжувати низку проблем, серед яких найвиразнішими є екологічні, та сприяє формуванню штучних екосистем – природно-антропогенних комплексів урбанізованих територій. Саме такі наслідки функціонування сучасних урбогеосистем зумовлюють необхідність його дослідження у різних контекстах, серед яких одним з актуальних слід визнати забезпечення соціально-економічної безпеки міста.

Висновки. Місто є новим об'єктом соціально-економічної безпеки, необхідність вивчення якого зумовлено важливістю міст для розвитку будь-якої країни та їхнім розмаїттям. Поняття «соціально-економічна безпека міста» виникло на стику кількох сучасних наукових систем – економічної безпекології, геоекології (наука про просторово-часові взаємодії природи та суспільства), соціології та управління. Концептуальні положення цих наук мають слугувати фундаментом у дослідженні соціально-економічної безпеки міста (у вивченні її природи, в оцінюванні та забезпеченні). В ідентифікації міста як об'єкта соціально-економічної безпеки мають також знайти відображення концепти людиноцентричної концепції розвитку суспільства.

Вихідним положенням у вивченні міста (урбогеосистеми) як нового об'єкта соціально-економічної безпеки є з'ясування змістового навантаження категорії «місто». Враховуючи багатоаспектність категорії «місто», її зміст визначається у широкому та вузькому розумінні. За цими визначеннями впливає, що урбогеосистема як основа міської системи має складну структуру, виконує низку функцій, надзвичайно чутлива до впливу зовнішнього середовища, а її функціонування породжує низку проблем, що і зумовлює необхідність розглядати її як об'єкт соціально-економічної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трубина Е. Г. Город в теории: опыт осмысления пространства. М.: Новое литературное обозрение, 2011. 519 с.
2. Безрук В., Костріков С., Чуев О. ПС-аналіз функцій урбогеосистеми з метою оптимізації розміщення закладів громадського харчування (на прикладі м. Харків). URL: <https://periodicals.karazin.ua/socsecongeo/article/view/4165/3749>
3. Некос А. Н., Мірошниченко В. В. Естетика урбогеосистем (огляд досліджень). *Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки*. 2013. Т. 18. Вип. 2. С. 118–126.
4. Плужник А. В. Концепція економічної безпеки міст України в умовах глобалізації. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2012. № 2 (53). С. 51–53.
5. Плужник А. В. Формування системи забезпечення економічної безпеки міста. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2015. № 7/3 (12). URL: <http://journals.uran.ua/sciencerise/article/view/47225/43687>
6. ООН-Хабитат. Програма ООН по населеним пунктам. URL: <https://www.un.org/ru/ga/habitat/>
7. Україна. Огляд урбанізації. Світовий банк. 2015. URL: <https://city2030.org.ua/ua/document/ukraina-oglad-urbanizacii>
8. Міста в Україні. URL: <https://www.prostir.ua/?news=mista-v-ukrajini>
9. Сучасні урбанізаційні процеси: тенденції та регіональна диференціація. URL: <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/720-suchasni-urbanizatsijni-protsesti-tendentsiji-ta-regionalnadiferentsiatsiya>
10. Цигульов С. Ю. Філософія людиноцентризму – парадигмальний шлях розвитку суспільства. URL: <http://nauka.zinet.info/17/tsygyulyov.php>
11. Дробноход М. Сучасні тенденції еволюційного розвитку людства та України. *Освіта і управління*. 2009. Т. 12. № 3–4. С. 7–23.
12. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Постол О. Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2015. 556 с.
13. Бех В. П., Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціальна робота у сучасному суспільстві: монографія. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 599 с. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/75/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D1%83%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96_%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf
14. Дерун Т. Теоретичні підходи до визначення змісту понять «місто» та «мале місто». Зб. наук. праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2009. Вип. 2. С. 174–184.
15. Адамов Б. І. Економічна суть міста і закономірності еволюції міських поселень. Донецьк, 1996. 24 с.
16. Панухнік О. Мале місто в системі регіональних відносин: теоретико-методологічні підходи до дослідження. *Управління сучасним містом*. 2005. № 1-2/1-6 (17-18). С. 28–36.
17. Гаврилюк О. К. Аналіз підходів оцінки рівня урбанізації: кейс північно-східного макрорегіону України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 8. С. 21–31.
18. Степаненко А. В. Социально-экономическое развитие городов. К.: Наукова думка, 1988. 208 с.
19. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: навч. посіб. Одеса: Астропринт, 2005. 632 с.
20. Кучерявий В. П. Урбоекологія: підручник. Львів: Світ, 2001. 440 с.

REFERENCES

- Adamov, B. I. *Ekonomichna sut mista i zakonmirnosti evo-liutsii miskyykh poselen* [Economic essence of the city and patterns of evolution of urban settlements]. Donetsk, 1996.
- Bekh, V. P., Lukashevych, M. P., and Tulenkov, M. V. "Sotsialna robota u suchasnomu suspilstvi" [Social work in modern society]. http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/75/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D1%83%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96_%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf
- Bezruk, V., Kostrikov, S., and Chuiev, O. "GIS-analiz funktsii urboheosystemy z metoiu optymizatsii rozmishchennia zakladiv hromadskoho kharchuvannia (na prykladi m. Kharkiv)" [GIS analysis of the function of the urban geographic system in order to optimize the location of catering establishments (for example, Kharkiv)]. <https://periodicals.karazin.ua/socecongeo/article/view/4165/3749>
- Derun, T. "Teoretychni pidkhody do vyznachennia zmistu poniat «misto» ta «male misto»" [Theoretical approaches to defining the meaning of «city» and «small city»]. *Zb. nauk. prats Natsionalnoi akademii derzhavnogo upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, no. 2 (2009): 174-184.
- Drobnokhod, M. "Suchasni tendentsii evoliutsiinoho rozvytku liudstva ta Ukrainy" [Current trends in the evolutionary development of mankind and Ukraine]. *Osvita i upravlinnia*, vol. 12, no. 3-4 (2009): 7-23.
- Havryliuk, O. K. "Analiz pidkhodiv otsinky rivnia urbanizatsii: keis pivnichno-skhidnoho makrorehionu Ukrainy" [Analysis of approaches to assessing the level of urbanization: case study of the north-eastern macro-region of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*, no. 8 (2018): 21-31.
- Kucheriavyi, V. P. *Urboekolohiia* [Urban ecology]. Lviv: Svit, 2001.
- "Mista v Ukraini" [Cities in Ukraine]. <https://www.prostir.ua/?news=mista-v-ukrajini>
- Nekos, A. N., and Miroshnychenko, V. V. "Estetyka urboheo-system (ohliad doslidzhen)" [The aesthetics of urban geosystems (research review)]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriia : Heohrafichni ta heolohichni nauky*, vol. 18, no. 2 (2013): 118-126.
- "OON-Khabitat. Programma OON po naselennym punk-tam" [UN-Habitat. UN Human Settlements Program]. <https://www.un.org/ru/ga/habitat/>
- Panukhnik, O. "Male misto v systemi rehionalnykh vidnosyn: teoretyko-metodolohichni pidkhody do doslidzhennia" [A small city in the system of regional relations: theoretical and methodological approaches to research]. *Upravlinnia suchasnym mistom*, no. 1-2/1-6 (17-18) (2005): 28-36.
- Pluzhnyk, A. V. "Formuvannia systemy zabezpechennia eko-nomicnoi bezpeky mista" [Formation of the system of ensuring economic security of the city]. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2015. <http://journals.uran.ua/sciencrise/article/view/47225/43687>
- Pluzhnyk, A. V. "Kontsepsiia ekonomichnoi bezpeky mist Ukrainy v umovakh hlobalizatsii" [The concept of economic security of Ukrainian cities in the conditions of globalization]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, no. 2 (53) (2012): 51-53.
- "Suchasni urbanizatsiini protsesy: tendentsii ta rehionalna dy-ferentsiatsiia" [Modern urbanization processes: trends and regional differentiation]. <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/720-suchasni-urbanizatsiini-protsesi-tendentsiji-ta-regionalna-diferentsiatsiia>
- Sosnin, O. V., Voronkova, V. H., and Postol, O. Ye. *Suchasni mizhnarodni systemy ta hlobalnyi rozvytok (sotsialno-politychni, sotsialno-ekonomichni, sotsialno-antropolohichni vymiry)* [Modern international systems and global development (socio-political, socio-economic, socio-anthropological dimensions)]. Kyiv: TsUL, 2015.
- Stepanenko, A. V. *Sotsialno-ekonomicheskoye razvitiye gorodov* [Social and economic development of cities]. Kyiv: Naukova dumka, 1988.
- Topchiiev, O. H. *Suspilno-heohrafichni doslidzhennia: metod-olohiia, metody, metodyky* [Socio-geographical studies: methodology, methods, techniques]. Odesa: Astroprynt, 2005.
- Trubina, Ye. G. *Gorod v teorii: opyt osmysleniya prostranstva* [City in theory: the experience of understanding space]. Moscow: Novoye literaturnoye obozreniye, 2011.
- Tsyhulyov, S. Yu. "Filosofia liudynotsentryzmu - paradyhmalnyi shliakh rozvytku suspilstva" [The philosophy of human-centrism is the paradigm path of society]. <http://nauka.zinet.info/17/tsyhulyov.php>
- "Ukraina. Ohliad urbanizatsii. Svitovii bank. 2015" [Ukraine. Urbanization Overview. World Bank. 2015]. <https://city2030.org.ua/ua/document/ukraina-oglad-urbanizacii>

Стаття надійшла до редакції 08.08.2019